

KONTEKSTUALIZACIJA POLITIKA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LOKALNI RAZVOJ: PRIMER DOBRE PRAKSE U VOJVODINI*

Marina Hughson*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Polazeći od toga da je stvaranje relevantnog znanja u oblasti društvenih nauka u cilju osnaživanja i osveščivanja, te u promovisanju pozitivne društvene promene, autorka u ovom tekstu pokazuje kako je za uspeh javnih politika u bilo kojoj oblasti, pa i u oblasti rodne ravnopravnosti neophodna njihova adekvatna kontekstualizacija, odnosno osmišljavanje intervencije koja spaja saznanje i iskustveno. To je pristup koji je u velikoj meri suprotstavljen normativističkom pristupu koji dominira u zemljama poluperiferije, i koji za posledicu ima hroničan "problem implementacije", koji je eufemizam za stvarni problem – problem neadekvatne kontekstualizacije. Kontekstualizacija ima dve strane: potrebno je izvršiti kontekstualizaciju u društvo koje ima određene karakteristike, a s druge strane, potrebno je razumeti i javne politike u okviru konteksta njihovog razvoja, odnosno razvoja "polja rodničkih politika". Strateško osmišljavanje javnih politika podrazumeva analizu polja javnih politika, odnosno kontinuiteta intervencija u određenoj oblasti. Autorka definiše polje rodničkih politika, na osnovu obimne i kompleksne komparativne analize, koja je obuhvatila desetak zemalja, i objašnjava unutrašnju logiku njegovog razvoja. U drugom delu, autorka se fokusira na konkretan primer razvoja rodničkih politika u Vojvodini u pravcu osnaživanja seoskih žena, i pokazuje kako je tekao proces, u nekim segmentima u koje je autorka imala direktan uvid, te koje su nove mogućnosti na vidiku. Autorka se

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

* E-mail: marinablago@gmail.com

Zbornik IKSI, 2/2015 – M. Hughson
„Kontekstualizacija politika rodne ravnopravnosti i lokalni razvoj: primer dobre
prakse u Vojvodini”, (str. 27-48)

posebno zalaže da se u pristupu javnim politikama osnaži razumevanje značaja strategija umrežavanja i širenja znanja uz pomoć novih tehnologija, kako bi se ubrzao proces razgradnje starih, patrijarhalnih matrica mišljenja i formirale nove, nepatrijarhalne, nediskriminatorne i inkluzivne prakse u svim oblastima društvenog života.

KLJUČNE REČI: rod / lokalni razvoj / seoske žene / rodne politike / kontekstualna analiza / Vojvodina / poluperiferija

1. UVOD: NEOPHODAN, ALI NE I DOVOLJAN USLOV

Ovaj tekst ima za cilj da afirmiše drugačije razumevanje u promociji RR na lokalnom nivou, kako bi se izbeglo pre naglašavanja značaja normativnog i institucionalnog pristupa koji je do sada dominirao u Srbiji, a koji je u realnosti poluperiferijskih društava, pa i Srbije, pokazao značajna ograničenja. Osnovna ideja je da rodne politike na poluperiferiji ne mogu da budu jednostavna replika politika iz drugih konteksta, jer je rodna ravnopravnost (RR) nešto što je usko povezano sa različitim razvojnim i strukturalnim karakteristikama jednog društva. *Zato zakoni i institucionalni mehanizmi predstavljaju neophodan, ali ne i dovoljan uslov da se ostvari poželjna promena.* Postojeći momentum u zemljama poluperiferije, pa i Srbije, uveliko označava duboko preispitivanje ciljeva i strategija koje bi bile bolje prilagođene potrebama konteksta. Pokazalo se da donošenje zakona i uspostavljanje rodni mehanizama samo po sebi ne dovodi do značajnih promena u realnosti položaja žena, dok na nivou javnih diskursa čak i pojačava negativne reakcije i tzv. *backlash*, odnosno uspostavlja negativno mnjenje oko RR, feminizma, seksualnih sloboda i ljudskih prava (vidi, npr Antonić, 2011). U Srbiji se, na pimer, antifeminizam konstituiše čak i pre nego što je feminizam postao opšte prihvaćen, što znači da on nije reakcija na realnu snagu feminizma, već je *ideološki instrument u borbi protiv modernizacije Srbije*, pa time i RR koja u sustini predstavlja osnovni preduslov modernizacije.

2. KONTEKSTUALIZACIJA ILI IMPLEMENTACIJA?

Politike rodne ravnopravnosti i politike lokalnog razvoja u Srbiji još uvek nisu dovoljno međusobno povezane. Negativne posledice ovakvog stanja su višestruke:

1. Lokalne razvojne strategije (ako ih uopšte ima) nedovoljno uzimaju u obzir *različite potrebe* žena i muškaraca na lokalnom nivou.
2. Lokalne razvojne strategije ne idu u susret *poboljšanju kvaliteta života* žena, muškaraca, dece i različitih manje ili više isključenih kategorija stanovništva (etničke manjine, stari, višestruko marginalizovane grupe).
3. Lokalne razvojne strategije neadekvatno koriste svoje *razvojne resurse*, uključujući i ljudske resurse i inovativni potencijal građanki i građana.
4. Pasivizacija građanki i građana u odlučivanju o zajednici u kojoj žive i njenim razvojnim mogućnostima doprinosi daljem *urušavanju resursa* i širenju "raz-razvoja" (Hughson, 2015), umesto razvoja.
5. Odusustvo eksplicitnih politika RR na lokalnom nivou doprinosi održavanju *patrijarhalnog sistema vrednosti* koji je u dubokom neskladu sa modernizacijom države i društva i "evropskim vrednostima".
6. Lokalni razvoj se prevashodno vidi kao nešto što je podstaknuto "od spolja" (npr. "strani investitori", EU fondovi i sl.) i zavisi od "centara moći" izvan lokalne zajednice, a ne od građana i građanki, što doprinosi gušenju autentičnih građanskih *inicijativa* i nespremnosti da se preuzime *odgovornost* za zajednicu od strane građana.
7. RR se na lokalnom nivou povezuje sa *negativnim stereotipima i prerasudama* vezanim za žene, seksualne manjine, ljudska prava ili "civilni sektor", odnosno sa *neokonzervativnim političkim diskursima*, što ometa šire uključivanje građana, odnosno smanjuje društveno poverenje (social trust) kao dragoceni društveni razvojni resurs.
8. Dosadašnje iskustvo uspostavljanja i funkcionisanja lokalnih tela za rodnu ravnopravnost, kao što su lokalne komisije za rodnu ravnopravnost, pokazuje da ne postoje ni resursi, ali ni stvarna motivacija (na različitim nivoima, od vrha do "baze"), niti jasna artikulacija ciljeva vezanih za promene u pravcu jačanja RR i prevazilaženja patrijarhalne društvene matrice (Sekulić, 2012).
9. "NGO-izacija "ženskog pokreta" i "projektizacija NGO-a" (Žarana Papić, privatna prepiska), dovela je do gubljenja entuzijazma vezanog za političke

pokrete i uspostavljanje para-korporativne kulture, u kojoj dominira takmičenje za sve ograničenije resurse.

Ove negativne posledice, akumulativno, proizvode stanje u kome intervencije rodni politika postaju objektivno sve teže i komplikovanije, jer postoji "negativna spirala razvoja", koja se ne može jednostavno prenebregnuti i umesto toga okrenuti "pro-aktivnom" ponašanju, koje je zasnovano na optimizmu i agilnosti društvenih aktera. Umesto toga, društveni akteri na lokalnom nivou, a pre svega građanke i građani, imaju narastajuće osećanje nemoći u odnosu na svoje okruženje¹. Kada je reč o RR, realno sagledavanje "pomaka" koji su učinjeni od 2000. godine do danas na planu poboljšanja položaja žena i osnaživanja RR na lokalnom nivou, pokazuje da u suštini postoji nesklad između napora i efekata:

*"...kako pokazuju aktuelni statistički podaci, položaj žena i muškaraca nije značajno poboljšan, rodne razlike su evidentne i održavaju se, a na lokalnom nivou nisu preduzete mere za unapređenje rodne ravnopravnosti. U lokalnim politikama u Srbiji nema rodne perspektive, ne vrši se rodna procena, princip rodne ravnopravnosti se ne poštuje dosledno, nema adekvatne primene Zakona niti sprovođenja Strategije"*².

Ovakvi rezultati ukazuju na potrebu da se promeni pristup i da se od neophodnih uslova (zakoni i rodni mehanizmi) pristupi realističnom sagledavanju kako da se dođe do dovoljnih uslova, kako bi se putem rodni politika proizvela željena društvena promena. Umesto da se govori o problemima "implementacije" zakona i rodni politika, potrebno je naglasiti značaj "kontekstualizacije", na svakom konkretnom društvenom nivou na koji se neka javna politika ili mera javne politike odnose. Istovremeno, potrebno je razumeti logiku razvoja samog "polja rodni politika", kao kompleksnog sistema proizvodnje društvene promene sa holističkim zahvatom.

¹ Moguće je, međutim, da se došlo do kraja ovog ciklusa, jer ima indikatora da postepeno raste zainteresovanost građana za učešće u životu lokalne zajednice. Sasvim je moguće da se radi o realnom uviđanju da je na širem planu nemoguće bilo šta promeniti, da je jedino lokalna zajednica mesto smislenog angažovanja. O tome da li se radi o novom trendu ili ne, za sada je prerano govoriti.

² Nacrtni dokumenta za inicijalnu diskusiju: Praktična politika SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti, Maj, 2013.

3. PROCES SOCIJALNOG UČENJA – UBRZAVANJE PROMENE

Politike RR na lokalnom nivou je neophodno sagledati kao deo mnogo kompleksnijih i slojevitih javnih politika koje se preduzimaju sprovode i zastupaju, putem projekata i programa, u određenom lokalnom kontekstu. Da bi se načinili odgovarajući izbori kada je reč o poželjnim javnim politikama, važno je razumeti kako se samo *polje rodni politika menja*. Polje rodni politika uključuje projekte i programe koji se direktno ili indirektno odnose na RR. Naša analiza ovog polja u 12 zemalja Istočne Evrope tokom 10 godina³ pokazala je da je proces intervencije išao postepeno, osvajajući nova polja delovanja (segmente društvenog života), šireći se ka holističkom pristupu (Hughson, 2015). Polje rodni politika počiva na procesu *socijalnog učenja*. Polje, kada se sagledava kao *celina*, otkriva veoma zanimljivu sliku različitih vrsta *pomeranja*, koja dugoročno oblikuju polje i stvaraju novu svest, *razumevanje i znanje* o tome kako treba intervenisati u društvenu realnost da bi se proizvela poželjna promena. Ta pomeranja su sledeća:

- od ženskih nevladinih organizacija ka institucijama
- od retkog i rasejanog znanja ka sistematičnijem i koncentrisanom znanju i rodno osetljivoj statistici
- od nedostajuće regulacije ka pravnoj regulaciji
- od pravne regulacije ka implementaciji
- od nasilja – ka politici – ka ekonomiji
- od pojedinačnih intervencija ka celovitijim uvidima
- od pojedinačnih projekata na margini, ka projektima/programima koji obuhvataju čitavo društvo
- od fokusa isključivo na žene ka rodnosti
- od kompeticije između nevladinih organizacija i institucija, ka više kolaborativnom pristupu
- od aktivizma ka profesionalizmu

³ Hughson, M. (2013) *Review of Gender Equality Review of gender equality support in Eastern Europe and the Western Balkans (2001 – 2012) Swedish International Development Cooperation Agency - Sida- Desk Study, march 2013 (manuscript).*

- od ženskog pokreta ili ženskih inicijativa (autentičnog, autohtonog, bez donatorskih podsticaja) ka ženskim nevladinim organizacijama i ka projektima koji su podstaknuti zahtevima i očekivanjima donatora (donor's driven projects)
- od nedostatka znanja iz oblasti rodnih studija, ili prihvatanja znanja iz centra, ka više kreativnom pristupu proizvodnji znanja, sa više regionalnim i nacionalnim vlasništvom (ownership)
- od zemalja koje su u konfliktu, ka regionalnoj saradnji
- od haotične situacije na "tržištu rodne jednakosti" ka više razvijenoj podeli rada između različitih aktera vezanih za rodne politike
- od nejasnih kriterijuma za dodeljivanje projekata i finansija, ka sve disciplinovanijem pristupu (RBM - result based management) koji zahteva specijalizovano znanje, koordinaciju i upravljanje.

Sva ova pomeranja koja leže u osnovi kvantitativne transformacije ovog polja (u smislu broja aktera/ki, projekata, insitucija i organizacija, finansija itd.) kao i njegove kvalitativne, identifikovana su na osnovu onog što se događalo na poluperiferiji Evrope. Poluperiferija Evrope je kontekstualizovala, obradila rodne politike *po svojoj meri*, i ona to nastavlja da čini, uz sva ograničenja i mogućnosti koja u tom procesu nastaju. Sva ova pomeranja unutar polja rodnih politika su važna sa stanovišta rodnih politika, jer omogućuju da se bolje razume šta je moguće u podređenom društvenom trenutku, ali i šta je u izvesnom smislu naprednija faza. Od humanitarnih projekata koji su započeli sa ratovima na Balkanu, do "otkrića" ženskih pokreta na Balkanu (Hrvatska, Srbija), polje intervencije se postepeno širilo sve do nivoa *holističkog pristupa*, totalnog i svestranog zahvata u patrijarhalnu društvenu matricu.

Taj holistički pristup je sadržan u ideji o *gender mainstreamingu*, odnosno *urodnjavanju*, svih institucija i društva u celini, i on podrazumeva aktivno i potpuno uključivanje muškaraca. Od politika usmerenih isključivo ka ženama, uveliko se prelazi na politike koje su rodno osetljive, te ne samo da uključuju muškarce, već ih tretiraju kao urodnjene društvene subjekte. Ekspanzija polja u ovom relativno kratkom istorijskom vremenu ukazuje na ogromne potencijale koje ima postsocijalistička poluperiferija, kada je reč o emancipaciji žena. Tome svakako doprinosi i drugačija istorija patrijarhata na njenim prostorima, kao i snažno dejstvo egalitarne ideologije za vreme socijalizma, čije naslage i pozitivni efekti još uvek nisu u potpunosti izbrisani iz kolektivne memorije (Blagojević Hjuson, 2015a). Ipak, treba napomenuti da brzo širenje ovog polja rodnih politika, uz unošenje novih tema, vodi u

opasnosti od zasićenja, koja se iskazuje time što su neke teme jako diskurzivno pokrivena u javnosti, iako u realnosti nema većih pomaka (na primer, nasilje protiv žena, ili učešće žena u politici, Hughson: 2015). Takođe, zastupljenost tema u diskurzivnom prostoru pojačava mizoginiju, anti-feminizam i homofobiju, čak i kada su realni efekti sporovođenja politika relativno mali.

4. KA OPIPLJIVOM I ODRŽIVOM REZULTATU

"Teorija promene" koja je poslednjih desetak godina postala popularna u oblasti razvojnih politika ili "razvojnog rada" (development work) naglašava značaj razumevanja samog procesa "pravljenja društvene promene"⁴. U Srbiji su veći uticaj do sada imali pristupi koji su RR pristupali iz sfere normativnog, i koji su pokazali svoja ograničenja. Okretanje ka "teoriji promene" je u suštini zalaganje za pristup u kome se jasno artikulišu pretpostavke kako i zašto određeni projekat ili program, kao metod intervencije kreiraju željenu društvenu promenu. Ovakav pristup je u svojoj biti daleko više sociološki, nego pravnički, ili administrativan, odnosno birokratski, mada ne isključuje ni ove druge pristupe. Ovakav pristup polazi od toga da je društvo složena celina koja ima svoje strukturalne datosti, i koja se ne može olako, i "preko noći" promeniti normativnim pristupom. Teorija promene insistira na dubokom i svestranom sagledavanju intervencije u određenom kontekstu, zalaže se za konkretnu promenu koja će biti održiva, odnosno proizvesti održive promene, i koja je u biti izvodljiva.

5. PROJEKAT IZ KONTEKSTA: RAVNOTEŽA IZMEĐU POŽELJNOG I MOGUĆEG

Teorija promene naglašava značaj konteksta, razmišljanja o kontekstu i posledicama unutar konteksta. Ovde ćemo, u duhu te teorije (ali ne prepisivanjem njenih postavki, već slobodnim tumačenjem za potrebe srpskog konteksta), ukazati na neke elemente koje planiranje određenog projekta ili programa na lokalnom nivou treba da uzme u obzir. Razumevanje intervencije u neki kontekst u suštini podrazumeva da se u tom kontekstu pronađe prava ravnoteža između *poželjnog i mogućeg*. Zato je

⁴ Postoji mnoštvo publikacija o "teoriji promene" dostupnih na Interenetu. Izdajavamo ovu kao vrlo korisnu: "Advocacy and Policy Influencing for Social Change", Sarajevo: TACSO, 2011

važno da se planiranje o intervenciji u lokalnoj zajednici (putem projekta ili programa) unese pre svega *razmišljanje iz perspektive te zajednice, tog konteksta* (a ne iz perspektive ličnog interesa, interesa organizacije kojoj se pripada ili interesne grupe, ili donatora). Važno je dati odgovore na sledeća pitanja koja se odnose na *promenu u zajednici*:

1. na šta se deluje ? (na stavove, na institucije, na zakone, na ponašanja i sl.)
2. koja je sfera uticaja? (organizacija, partneri, korisnici ili šira javnost)
3. sa kojim ciljem ? (šta treba da se promeni i u kom pravcu)
4. na kom nivou društvene realnosti ? (na mikro, unutar jedne konkretne celine, unutar cele zajednice, opštine, grada ili države)
5. uz korišćenje kojih metoda, postupaka, sredstava?
6. koji su mogući efekti ? (kratkoročno, dugoročno, neposredno, posredno, direktno i indirektno)
7. koje su prepreke? (na koje može i na koje ne može da se deluje, ali ih je moguće "zaobići" odgovarajućim strategijama)
8. da li može biti kontra-efekata ? (i kako to preduprediti ili smanjiti).
9. koji su rizici vezani za sprovođenje određene javne politike (odnosno projekta ili programa) i šta u vezi sa tim može da se preduzme?

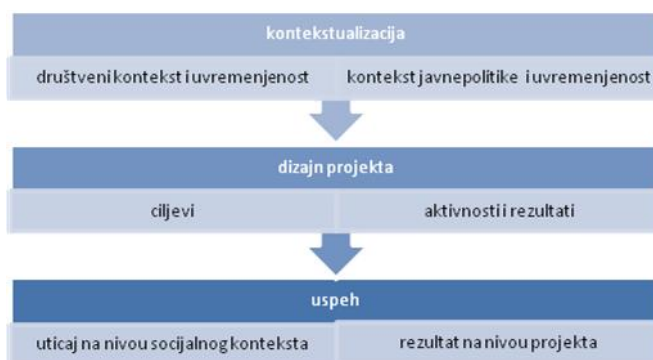
6. OD ČEGA ZAVISI USPEH PROJEKTA (PROGRAMA)?

Na nivou pojedinačnih društava na poluperiferiji, "uspeh pojedinačnih projekata/programa u "kontekstu pojedinačnih društava" zavisi od specifičnih elemenata, kao što su: uvremenjenost (timing), politički momentum; akumulacija proizašla iz prethodnih koraka, itd. Uspešnost zavisi od sledećih faktora, kada je reč o društvenom kontekstu:

- Adekvatne društvene kontekstualizacije projekta/programa; koja podrazumeva i kontekstualizovane ciljeve, adekvatnu uvremenjenost, povoljnu političku klimu i postojanje odgovarajućih sredstava da se ispune ti ciljevi;
- Adekvatne kontekstualizacije javnih politika koja uključuje znanje o tome kako funkcioniše *polje rodnih politika*, u kojoj fazi se nalazi koji kontekst i kako se to polje razvija u konkretnom kontekstu;

- Adekvatnog dizajna projekta/programa, RBM projekta, koji omogućuje da se pomoću određenih indikatora prate rezultati, kao i sam proces, ali i da se tokom realizacije uspostavi proces učenja, te da se te lekcije primene;
- Uspeh projekta se može meriti uspehom unutar projekta, preko njegovih rezultata, ali se on može meriti i ocenjivanjem njegovog uticaja unutar samog socijalnog konteksta.

Uspeh projekata kao kontekstualizovana intervencija javne politike

Društveni kontekstualni činioci su izuzetno važni, jer oni određuju ciljeve i aktivnosti, međutim, intervencije u oblasti rodni politikama mogu da ubrzaju proces, preko lekcija koje su naučene i diseminacijom najboljih praksi, čak i unutar konteksta koji postavljaju veća ograničenja.

Na kraju, jedna od najvažnijih lekcija iz pomenute komparativne analize (12 posmatranih zemalja na poluperiferiji u periodu od 10 godina) vezana je upravo za značaj *momentuma*, specifičnog trenutka u kome se projekat osmišljava i započinje. Uspeh projekta u najvećoj mogućoj meri zavisi od momentuma, koji je određen dvostruko: i društvenim kontekstom, i momentom u razvoju polja rodni politikama. Donji grafikon pokazuje tri faze u razvoju javne politike, koji se odnose na promenu momentuma:

Razvoj javne politike kao promena momentuma

- Početna faza - faza u kojoj se uvodi nova tema, uspostavlja nova rodna politika, neka konkretna mera, ili formira nova oblast koja ulazi u društveni kontekst, je faza u kojoj postoji visok entuzijazam, zbog "otkrića" nečeg novog; postoji obično i jako dobra selekcija aktera koji su iskreno zainteresovani za problem; postoji intenzivno učenje i podizanje svesti o problemu; različiti akteri zauzimaju svoje pozicije i formiraju se formalna i neformalna mreža zainteresovanih strana i aktera.

- U zreloj fazi sprovođenja javne politike, ona dobija pun momentum, odnosno ona je potpuno uvremenjena i postižu se najbolji efekti. U toj fazi se ustaljuje metodologija, dolazi i do ponavljanja metoda, kao i teritorijalnog i socijalnog proširivanja i uključivanja "novih teritorija", odnosno grupa stanovništva; novi akteri i novi korisnici bivaju uključeni i postižu se viši nivo institucionalizacije i profesionalizacije.

- U fazi zasićenja, koja nastaje kada je neka javna politika prisutna duže vreme u nekom kontekstu, dolazi do zaustavljanja daljeg proširivanja i kretanja, potencijalni korisnici su već iscrpljeni (u simboličkom, mada često ne i u realnom smislu); donatori gube interesovanje; raste kompeticija između različitih zainteresovanih strana koje su sprovodile određenu socijalnu politiku; tema se institucionalizuje i profesionalizuje (sa više ili manje uspeha), ili se, naprotiv, marginalizuje i "zaboravlja se" šta je prethodno učinjeno; uspeh postaje ograničen, a rastu otpori (backlash); stvara se potreba za novim pristupima, temama, metodama i novim razlozima za novu javnu politiku u novom pravcu. Nastupa sledeći ciklus.

Ove faze i dobar tajming u unošenju, definisanju i sprovođenju javne politike u krajnjoj liniji određuju i mogućnost njenog uspeha. Momentum je, dakle, neodvojiv od uspeha, i to momentum koji je kontekstualno adekvatan (Hughson, 2015).

7. PRIMER DOBRE PRAKSE U VOJVODINI: OD ISTRAŽIVANJA DO INTERVENCIJE PUTEM JAVNE POLITIKE

Cilj ovog dela teksta nije da detaljno analizira javne politike u Vojvodini koje su postojale i još uvek postoje na planu rodne ravnopravnosti. Autorka ima nameru, da u na osnovu uvida koje je stekla, kao direktna učesnica u procesu osnaživanja seoskih žena u Vojvodini, pokaže na konkretnom primeru kako je tekao proces osmišljavanja i razvoja politika koje su u u fokusu imale seoske žene, odnosno kako su one kontekstualizovane. Kao učesnica procesa, koja je bila u ulozi direktorke istraživačkog projekta

vezanog za žene u seoskim sredinama, kojim je proces i započeo, pa sve do poslednje uloge, u kojoj je autorka idejnog projekta Resursno/Informacionog centra za žene i ruralni razvoj (INFOŽIR), autorka je pored direktnih uvida, imala i moć da kao ekspertkinja utiče na proces, da ga osimišljava, reaguje na potrebe konteksta, pa i da ga analizira izbliza. Smatramo da je kompleksnost uloga autorke (naučnica, liderka u ženskom pokretu, međunarodna i lokalna ekspertkinja), omogućila jedinstven uvid, koji ne ukida, već pospešuje analitičnost, pa i objektivnost (shvaćenu u skladu sa feminističkom epistemologijom, odn. "teorijom stajališta"). To znači da efekti intervencije putem javne politike mogu da se posmatraju relativno objektivno, čak i u odsustvu monitoringa i evaluacije kao standardnih delova implementacije javnih politika⁵. Svakako da bi kompleksna evaluacija procesa od strane profesionalnih evaluatora doprinela boljem i sveobuhvatnijem razumevanju efekata, ali to je izvan dometa ciljeva ovog teksta.

7.1. Početak- istraživanje seoskih žena

Zavod da ravnopravnost polova u Novom Sadu je 2007. otpočeo projekat istraživanja seoskih žena u funkciji izrade "Strategije za poboljšanje položaja žena na selu u Vojvodini". Osnovni razlozi za pokretanje ovog projekta su bili sledeći: "U Strategiji razvoja AP Vojvodine, kao dva osnovna pravca razvoja definisani su razvoj poljoprivrede i proizvodnje zdrave hrane i razvoj malih i srednjih preduzeća. U okviru izrade strategije nije posebno razmatran položaj žena u agrarnim područjima, niti su njihove potrebe ili mogućnosti ugrađene u Strategiju, a nisu predviđeni ni mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti. Imajući u vidu činjenicu da su žene upravo nosioci proizvodnje i procesiranja hrane, pa i organske i zdrave hrane, i da je njihova uloga u razvoju agrarnih područja od ogromnog značaja, neophodno je uvažiti i učiniti vidljivim potrebe i mogućnosti žena na selu kako bi se njihov položaj poboljšao, ali i kako bi se njihovi potencijali i resursi maksimalno iskoristili." (Blagojević, 2008:11)

Projekat je počivao na sledećim široko postavljenim pretpostavkama:

⁵ Kako se u srpskoj javnosti svako pitanje izrazito politizuje, monitoring i evaluacija celine neke intervencije u njenom dužem trajanju, a ne na nivou pojedinačnih projekata nisu uobičajena praksa, Zato ovaj tekst pokušava da delom nadomesti očiglednu potrebu da se "vidi šta je urađeno", izvan uobičajenih kvantitativnih indikatora.

"Položaj žena na selu je rezultanta položaja žena u jednom društvu u celini, položaja poljoprivrede kao ekonomske grane, globalnih ekonomskih procesa koji na određen način pogađaju poljoprivrednu proizvodnju, demografske situacije u kojoj se nalazi seosko stanovništvo, položaja seoskih područja u odnosu na urbana, ekološke situacije seoskih područja, nivoa razvijenosti i prihvatanja tehnoloških promena, kao i odnosa većinskih i manjinskih zajednica. Takođe, položaj žena na selu se menja kao rezultanta različitih strategija koje država implementira." (Blagojević, 2008a: 11)

Istraživanje je prvobitno bilo zamišljeno kao anketno istraživanje koje je trebalo da mapira osnovne koordinate položaja seoskih žena. Nepostojanje podataka, kvantitativnih i kvalitativnih, koji su rodno osetljivi i koji uvažavaju rodne specifičnosti je bilo tretirano kao odraz nevidljivosti žena u seoskim područjima. Zato je i stvaranje baze preciznih, jasnih i aktuelnih podataka, putem istraživanja, bilo viđeno kao preduslov konkretnih strategija, taktika i aktivnosti. Projekat se zalagao za usvajanje *principa participatornog planiranja razvoja*, što je podrazumevalo direktno učešće onih koji su "objekat" razvojnih politika, kao i artikulaciju znanja o tome koji su stvarni problemi sa kojima su pojedini, naročito "nevidljivi" delovi populacije suočeni. Dakle, projekat je bio u funkciji stvaranja *kontekstualizovanog znanja* o onima na koje se javna politika odnosila, tj. o seoskim ženama u Vojvodini. Na osnovu podataka dobijenih istraživanjem urađen je čitav *niz preporuka* unutar kojih se do danas kreću osnovne inicijative rodних politika na tom polju.

Ciljevi projekta su bili podeljeni na kratkoročne, koji je trebalo da se ostvare u periodu od jedne do pet godina i dugoročne koji bi se realizovali u periodu od pet do deset godina. Kratkoročni ciljevi projekta su bili određeni kao sprovođenje iscrpnog istraživanja koje bi obuhvatilo sve aspekte života žena na selu i pružilo odgovarajuće kvantitativne i kvalitativne pokazatelje trenutnog stanja. Ono je trebalo da posluži kao osnova za stvaranje preporuka i plana konkretnih aktivnosti. Konkretnije, istraživanje je trebalo da omogući:

- ispitivanje socio-ekonomskog položaja seoskih žena
- stvaranje demografske slike o ženama na selu
- ispitivanje potreba i mogućnosti seoskih žena
- ispitivanje državnih i evropskih okvira rodno osetljivih razvojnih politika u oblasti poljoprivrede

Zbornik IKSI, 2/2015 – M. Hughson
„Kontekstualizacija politika rodne ravnopravnosti i lokalni razvoj: primer dobre prakse u Vojvodini”, (str. 27-48)

- stvaranje preporuka i planova o uključivanju žena i ženske perspektive u razvojne politike sela, na osnovu dobijenih podataka, postojećih razvojnih politika i praksi u svetu
- stvaranje preporuka o participativnom procesu planiranja koji bi uključivao žene
- utvrđivanje i sprovođenje aktivnosti kojima bi se ženama na selu olakšao pristup
- resursima te se time stvorili čvršći temelji ekonomskog osnaživanja seoskih žena
- sprovođenje aktivnosti sa ciljem povećanja ekološke svesti proizvođača i proizvođačica poljoprivrednih proizvoda
- identifikovanje resursa i kapaciteta za sprovođenje odgovarajućih politika
- izgradnja kapaciteta i mehanizama za obezbeđivanje rodne ravnopravnosti na selu
- pospešivanje samoorganizovanja seoskih žena
- definisanje Strategije i mera i mehanizama za postizanje rodne ravnopravnosti na selu
- definisanje sistema monitoringa za sprovođenje Strategije
- urodnjavanje postojećih strategija relevantnih za ruralni razvoj i poljoprivredu

Dugoročni ciljevi projekta su bili sledeći:

- poboljšanje kvaliteta života seoskih žena i seoskih zajednica u celini
- povećanje poljoprivredne proizvodnje i posebno proizvodnje zdrave hrane
- podsticanje ženskog preduzetništva na selu (proizvodnja i procesiranje hrane,
- seoski turizam, usluge, itd.)
- smanjivanje siromaštva na selu, posebno ženskog siromaštva
- povećanje participacije seoskih žena u odlučivanju, definisanju i implementaciji
- odgovarajućih politika

- podizanje svesti i mobilizacija žena na selu, kao i uticaj na poboljšanje kvaliteta
- života seoskih zajednica u celini
- poboljšanje demografske situacije na selu, odnosno "podmlađivanje" sela
- obezbeđivanje mehanizama za zaštitu ljudskih i ženskih prava žena koje žive u ruralnim područjima
- jačanje seoskih zajednica i solidarnosti (Blagojević, 2008a)

Pored toga što je široko postavio kratkoročne i dugoročne ciljeve, projekat je predvideo i odgovarajuće učesće svih zainteresovanih aktera u samom procesu. Predviđeno je da Pokrajinski Zavod za ravnopravnost polova učestvuje u izradi preporuka i mera, kao i u njihovom konkretnom sprovođenju, kao ekspertska telo, koje će okupiti stručnjake i stručnjakinje iz različitih oblasti. Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova je, u skladu sa raspoloživim resursima, znanjem i ingerencijama trebalo da omogući implementaciju preporučenih mera u strategije razvoja kao i monitoring konkretnih aktivnosti. Tako je projekat trebalo da omogući s jedne strane, stvaranje znanja o problemu i njegovu adekvatnu kontekstualizaciju, a sa druge strane, da omogući definisanje i sprovođenje mera od strane najjačih i najzainteresovanijih institucionalnih aktera u tom kontekstu.

7.2. "Otkrivanje" nevidljivog: ženske seoske organizacije u Vojvodini

Ono što, međutim, sam projekat nije predvideo na početku, niti adekvatno uključio, bile su seoske ženske organizacije. Ali, usled otvorenog pristupa i feminističkog senzibiliteta koji je omogućio prepoznavanje ženskog aktivizma u sesokim sredinama, u samom toku projekta tema seoskih ženskih organizacija dobila je značajnije mesto nego što je to bilo prvobitno planirano. Zahvaljujući tome što je postojala spremnost od strane onih koji su projekat sprovodili da uče i reaguju u toku projekta otvaranjem novih tema, pa i delimičnom promenom prvobitnog pristupa, postala je vidljiva veoma razgranata mreža ženskih organizacija na vojvođanskom selu. Naime, prilikom organizovanja serije okruglih stolova koji su na početku projekta bili namenjeni boljem upoznavanju problema sa kojima se susreću seoske žene, "izbila je na površinu" intenzivna aktivnost "ženskih aktiva" i njihova veoma velika zainteresovanost za temu i uključivanje u projekat. To je uticalo na usmeravanje energije u 2007. i 2008. godini upravo na prikupljanje podataka o radu ženskih seoskih organizacija putem razgovora koji su obavljani kroz

fokus grupe. Saradnice Zavoda za ravnopravnost polova su razgovore obavljale po unapred utvrđenom nizu pitanja, u trajanju od oko 2 sata. Prilikom izbora grupa vođeno je računa da budu obuhvaćene grupe koje imaju različite aktivnosti i nalaze se u različitim delovima Vojvodine. Ukupno je obavljeno petnaest (15) fokus grupa u periodu januar-februar 2008. godine.

Sledeći korak se sastojao u izboru onih organizacija koje su u posebnoj publikaciji Zavoda "Seoske ženske organizacije u Vojvodini: 'Međutim, meni se najviše sviđa što pokušavamo da uradimo nešto dobro" (Blagojević, 2008a) predstavljene kao primeri "dobre prakse", a koje su svojim konkretnim iskustvom mogle da inspirišu i druge slične organizacije. Na taj način je omogućeno i da se, s jedne strane, izvesnim uopštavanjem dobije kvalitetna slika o kvalitativnim karakteristikama ovih organizacija (Blagojević, 2008b), a da se, s druge strane, izborom nekih izuzetno dobrih primera, pruži uvid u to šta i kako omogućuje uspeh rada jedne seoske ženske organizacije. U publikaciju je uključen i tekst koji se odnosio na istorijat ženskog organizovanja u Vojvodini (Stojaković, 2008), da bi se jasnije sagledala uloga pozitivnog nasleđa u savremenim ženskim inicijativama. Ova promena osnovnog smera projekta rezultirala je i pravljenjem baze podataka seoskih ženskih organizacija.

Analiza seoskih ženskih organizacija je pokazala sledeće: da su seoske ženske organizacije, bez obzira na njihovo formalno ustrojstvo i bez obzira na njihove preovlađujuće aktivnosti, po svojim osnovnim karakteristikama nosioci autentičnog ženskog pokreta na selu. One doprinose ne samo osvešćivanju i osnaživanju seoskih žena, već i poboljšanju kvaliteta života na selu, kao i osnaživanju mreža ženske podrške i solidarnosti. Iako većina ovih organizacija ima kontinuitet sa "ženskim aktivima" iz perioda socijalizma, iako po površini "nedovoljno revolucionarne", odnosno više sklone evolutivnim promenama, one su u realnom funkcionisanju bile izrazito slične ostalim ženskim organizacijama koje su sebe smatrale "ženskim pokretom". Više orijentisane rešavanju praktičnih problema, uz korišćenje diskursa koji odudara od preovlađujućeg diskursa liberalnog feminizma, ove organizacije su ipak proizvodile bitne promene u životima žena koje su u njih uključene, pa i promene u čitavim seoskim zajednicama. One su delovale samoinicijativno u prostoru koji je ostao ispražnjen usled tranzicije, siromaštva, raspada institucija, društvene nebrige o selu. Taj prostor su one menjale i regenerisale, preobraćajući ga postepeno u prostor povećane socijalne kohezije i društvene pravde. Osnovne probleme predstavljala je komunikacija ovih grupa sa širim okruženjem, uključujući i elitističke ženske grupe, kao i nedostatak finansijske podrške i nedovoljna vidljivost ovih grupa.

Kao i svi nosioci promene i ženske organizacije i žene u njima su bile suočene sa otporom, nevericom, pa i zatvorenim vratima lokalnih samouprava. Ipak, one su opstajale jer su bile potrebne samim ženama, drugima, lokalnoj zajednici. One su nastajale iz realne potrebe i opstajale zbog entuzijazma koji leži u osnovi njihovog funkcionisanja. Radeći stvari u koje veruju, osnažujući se i same kroz te aktivnosti i proizvodeći konkretnu dobrobit, ove organizacije, iako nedovoljno "feministički osveščene", zapravo su bile deo autentičnog ženskog pokreta i delile mnoge osobine pokreta, koje su ga karakterisale tokom 90-ih (Blagojević, 1998). Njihovo oslanjanje na tradiciju je bilo novo tumačenje tradicije, a ne puko obnavljanje patrijarhalnih matrica.

Tako je promena smera projekta u pravcu "otkrivanja" ženskih organizacija na selu omogućila više stvari istovremeno:

- pospešila je učenje o onome što realno postoji "na terenu"
- omogućila je identifikaciju aktera promene (organizacije) i liderki
- omogućila je dublje razumevanje problema ženskog organizovanja na selu
- osnažila je ženske organizacije "smeštanjem" u širi društveni i istorijski kontekst, te promenom njihovog samorazumevanja
- omogućila je umrežavanje ovih organizacija.

Takođe, proces učenja o organizacijama na selu omogućio je i čitav niz budućih aktivnosti, od kojih neke traju do danas, a koje su se direktno oslanjale na ove organizacije ili bile ka njima usmerene (kao što su različiti fondovi, organizovanje različitih manifestacija, afirmacija njihovih kreativnih potencijala i sl.).

7.3. Liderke i akterke promena u ruralnim sredinama

Projekat koji je skrenuo u pravcu otkrivanja ženskih organizacija omogućio je i otkrivanje liderki na selu i njihovu vidljivost. Zavod za ravnopravnost polova pokalanja priličnu pažnju identifikovanju liderki i komunikaciji sa njima. Liderke na selu se regrutuju iz više različitih izvora: često se radi o obrazovanim ženama koje žive u gradu, ali žive na selu, ili ženama koje su profesionalno vezane za selo (npr. učiteljice, lekarke), ili ženama koje se bave agrobiznisom, ili preduzetnicama, ili ženama koje su na čelu seoskih organizacija ili bave politikom.

Ono što sve njih zajedno određuje jesu upravo liderski kvaliteti, odnosno činjenica da iako imaju razvijenu svest o ograničenjima, one imaju jaku

motivaciju, znanje i metode da savladaju te prepreke. Te žene su jezgro transformacije seoskih sredina, uprkos apsolutno nepovoljnim činiocima koji dolaze od spolja, što se pre svega odnosi na makroekonomske politike razvoja poljoprivrede i seoskih područja.

U nove liderke na selu spadaju i žene koje se odlučuju za život na selu, ne zato što su rođene na selu, već zato što vide prednosti ovakvog izbora. Radi se o dve različite varijante: u jednoj je život na selu kompatibilan sa obavljanjem posla u gradu (pre svega zahvaljujući novim tehnologijama), a u drugom, život na selu se vezuje za proizvodnju "zdrave hrane". Ova strategija postaje karakteristična za sve veći broj ljudi koji su ili poreklom sa sela, ili čak to i nisu, ali koji ne žele više da žive u prenaseljenim i zagađenim gradovima, skućenim stanovima, i trpe posledice haotične urbanizacije i nikad završene "tranzicije". Ova vrsta seoskih žena u svoje okruženje donosi sasvim nov duh vremena, novu svest i novo razumevanje vrednosti života izvan grada.

Ono što je ključ za razumevanje seoskog ženskog liderstva je jaka individualizacija uz odbijanje da se prihvate kolektivistička merila smisla i vrednosti, koja dominiraju u konzervativnom delu seoske sredine. Liderke imaju izraženu individualna svest o tome da je moguće izabrati sopstvenu životnu strategiju i da je moguće odlučiti o tome kako će njihov život izgledati. Upravo ta svest je nosilac modernizacije seoskih sredina. Liderke koje prave svoje izbore, kao svoje individualne izbore, one žene koje se izdvoje iz mnoštva i "rade po svome", umesto po diktatu inertne patrijarhalne sredine, one su najvažnije i nezamenljive saveznice svih razvojnih i rodničkih politika. Zato je usmeravanje na liderke, organizovanje njihove edukacije, povezivanje kroz različite programe, te omogućavanje da konkurišu za dodelu sredstava iz različitih fondova, takođe predstavljalo važan element uspeha rodničkih politika u seoskim sredinama u Vojvodini.

7.4. Resursni/Informacioni centar – Žene i ruralni razvoj⁶

Razvoj rodničkih politika na seoskom području Vojvodine se od 2007. godine kretao postepeno, ali i kao proces intenzivnog učenja u samom toku. Od formulacije projekta, stvaranja znanja, i pisanja studije koja je bila "base-line study", pa do "otkrivanja" ženskih organizacija i liderki, uz osmišljavanje čitavog niza konkretnih aktivnosti i programa koji su svi išli u istom pravcu i u

⁶ Idejni projekat je načinila Marina Blagojević Hjuson. Zavod za ravnopravnost polova je dao osnovne smernice i stavio na raspolaganje postojeće baze podataka.

suštini imali istu logiku osnaživanja žena u ruralnim područjima. Najnoviji element takvog kretanja, tog procesa, predstavlja osmišljavanje resursnog/informacionog centra "Žene i ruralni razvoj", koji treba da bude postavljen kao vebsajt do kraja 2015. Time se ulazi u sledeću fazu razvoja rodnih politika na seoskom području Vojvodine.

Resursni/informacioni centar koji je zamišljen kao veb platforma, ima za cilj da okupi sve raspoložive resurse i znanja koja su dosad artikulisana u ovom procesu, te da omogući održivost ranijih inicijativa. Takođe, on ima za cilj da da novi podsticaj i zamah za sprovođenje rodnih politika i osnaži žene i ženske organizacije za novu etapu razvoja, koja je vezana za približavanje EU i korišćenje odgovarajućih fondova, kao i za projektno planiranje na lokalnom nivou. Ovaj informacioni centar će pružiti objedinjeni uvid u različite informacije koje se odnose na rodnu statistiku, rezultate istraživanja, zvanična dokumenta o RR, ali i informacije o svim relevantnim interesnim grupama i organizacijama koje se direktno ili indirektno bave ženama i ruralnim razvojem. Na vebsajtu će takođe moći da se pronađu korisni linkovi o tome šta se na ovom planu radi u okruženju, u Evropi i u svetu. Vebsajt treba da bude i koristan i inspirativan, da ima praktičnu namenu i omogući kontakte, ali i da potpomogne stvaranje novih projekata i ubrzanje razvoja ruralnih područja, pospeši sprovođenje politika rodne ravnopravnosti, omogući edukaciju, i vremenom preraste u moćno oruđe kako za sprovođenje javnih politika u ovoj oblasti, tako i za celokupni ekonomski razvoj ruralnih područja. Ovaj informacioni centar je namenjen raznovrsnim korisnicima (ženskim organizacijama, rodnim mehanizmima, turističkim organizacijama, preduzetnicima, studentima i istraživačima, itd.). Oko njega treba da se formira zajednica stručnjakinja, preduzetnica i aktivistkinja, zainteresovanih za razmenu i saradnju. Ova internet platforma treba da omogući ubrzanje razmene i učenja iz sopstvenog iskustva i iskustava drugih, ali i da učini dostupnim znanje o relevantnim problemima koje već postoji (unutar akademske zajednice i raznih lokalnih i međunarodnih institucija). Takođe, u ideološkom smislu, platforma je instrument za osnaživanje i žena i ruralnih područja u celini, ali i instrument za stvaranje podsticaja za korišćenje novih tehnologija, kao i za razbijanje predrasude o "konzervativnom selu", jer podrazumeva da postoji veliki i rastući broj žena na selu koje koriste te tehnologije.

Sama struktura ove platforme ukazuje na njenu namenu. Platforma se sastoji od sledećih celina (veb strana):

1. Dokumenta (UN dokumenta, EU dokumenta, dokumenta SR Srbije, dokumenta Vojvodine)

2. Relevantne institucije sa linkovima (međunarodne i lokalne)
3. Informacije (rodna statistika, istraživanja, publikacije, edukacija, korisni linkovi)
4. Baze podataka (seoske ženske organizacije, preduzetnice, ekspertkinje za rod i razvoj, rodni mehanizmi na lokalnom nivou)
5. Turizam (seoske manifestacije, etno kuće, projekti i konkursi, dobre prakse, korisni linkovi)
6. Agrobiznis (proizvodnja, prerada, projekti i konkursi, dobre prakse, korisni linkovi)
7. Zdrava hrana (organska proizvodnja hrane – proizvođači, projekti i konkursi, dobre prakse, linkovi)
8. Nove tehnologije (edukacija, proizvodnja i primena novih tehnologija, lokalni centri, projekti i konkursi, korisni linkovi)
9. Kreativni zanati i umetničko stvaralaštvo (sajam ženskog stvaralaštva, izložba tradicionalne seoske kuhinje, izložba lutaka, izložba starinskih modnih detalja, izložba fotoportreta, poetsko stvaralaštvo, projekti i konkursi, korisni linkovi)
10. Političko osnaživanje seoskih žena (edukacija i osnaživanje, razmena iskustava, projekti i konkursi, korisni linkovi)
11. Mlade žene na selu (edukacija i osnaživanje, razmena iskustava, projekti i konkursi, korisni linkovi)

Pored ovih oblasti vebsajt uključuje i informacije o Međunarodnom danu seoskih žena, ima mogućnosti za sprovođenje anketa, kao i za stvaranje diskusionih grupa i stavljanje sugestija i primedbi. Ova platforma predstavlja izraz dobro kontekstualizovanih rodni politika u Vojvodini, usmerenih ka ženama na selu i postizanju RR u ruralnim područjima. Ona objedinjuje sve što je relevantno znanje, omogućuje umrežavanje, podiže motivaciju za korišćenje novih tehnologija, olakšava razmenu znanja, te podiže čitav nivo razumevanja problema i mogućnosti na najviši nivo znanja o javnim politikama. Zastupljen je holistički pristup kada je reč o ekonomskom osnaživanju (jer nasilje protiv žena postoji kao druga, odvojena oblast delovanja javnih politika), unutar koga se nalaze sve relevantne informacije za sve aktere koji žele da osmisle projekte iz ove oblasti, ili promovišu rodnu ravnopravnost. Platforma je namenjena i praktičarima, i privatnom sektoru, ali i medijima i akademskim institucijama.

ZAKLJUČAK

U ovom tekstu su razrađene osnovne ideje vezane kontekstualizaciju rodnih politika, uz korišćenje konkretnog primera otvaranja polja rodnih politika u oblasti osnaživanja seoskih žena u Vojvodini. Polazeći od toga da je stvaranje relevantnog znanja u oblasti društvenih nauka u osnaživanju i osveščivanju, te u promovisanju pozitivne društvene promene, u ovom tekstu se zastupa ideja da je za uspeh javnih politika u bilo kojoj oblasti, pa i u oblasti rodne ravnopravnosti, neophodna njihova adekvatna kontekstualizacija. To je pristup koji je u velikoj meri suprotstavljen normativističkom pristupu koji dominira u zemljama poluperiferije, i koji za posledicu ima hroničan "problem implementacije", koji je eufemizam za stvarni problem – neadekvatne kontekstualizacije. U prvom delu teksta autorka pokazuje kako pored društvenog konteksta postoji i kontekst samih javnih politika, te da je neophodno razumeti kako teku i kretanja unutar tog polja, da bi se osmislile adekvatne javne politike. Radi se, dakle, o dvostrukoj kontekstualizaciji. Potrebno je razumeti kontekst društva u koji se unose određene politike (njegove strukturalne datosti), ali i kontekst samih politika (njihovog razvoja u kontekstu razvoja "polja rodnih politika"). U drugom delu, autorka se fokusira na konkretan primer razvoja rodnih politika u Vojvodini u pravcu osnaživanja seoskih žena, i pokazuje kako je tekao proces, u nekim segmentima u koje je autorka imala direktan uvid, te koje su nove mogućnosti na vidiku. Autorka pokazuje kako je proces tekao od početka do danas: otpočeo je sticanjem uvida u stanje stvari, sprovođenjem istraživačkog projekta, te osnovnog "snimanja" problema (base-line study, na osnovu ankete), zatim "otkrivanjem" čitave mreže ženskih organizacija i autohtonih inicijativa na lokalnom nivou, koje su do tada bile nevidljive, te mapiranjem ženskog liderstva u lokalnim sredinama, podsticanjem različitih aktivnosti i stvaranjem baza podataka o njima. Na kraju, objedinavanje svih prethodnih koraka, uz jasno proširivanje u pravcu animiranja mladih žena na selu, novih ekonomskih inicijativa, osnaživanje za upotrebu novih tehnologija, i osnaživanje za projektno konkurisanje na nivou lokalnih zajednica, omogućeno je stvaranjem novog veb-portala koji predstavlja resursni/informacioni centar. Povezivanje znanja, aktera i informacija će nesumnjivo omogućiti kvalitativni skok u razvoju rodnih politika u seoskim područjima Vojvodine, ali će, sasvim sigurno, imati i značajan "spill-over" efekat na ceo region. Time se potvrđuje da je proces socijalnog učenja kroz i putem adekvatne kontekstualizacije i afirmacije lokalnog znanja i lokalnog senzibiliteta, zapravo i jedini produktivan put.

LITERATURA

- (1) *Advocacy and Policy Influencing for Social Change (2011)*, Sarajevo: TACSO (http://www.tacso.org/doc/doc_manual_5.pdf).
- (2) Antonić, S. (2011): *Iskušenja radikalnog feminizma, moć i granice društvenog inženjeringa*, Beograd: Službeni glasnik.
- (3) Blagojević Hjuson, Marina (2015) *Sutra je bilo juče: prilog društvenoj istoriji žena u drugoj polovini 20. veka u Jugoslaviji*, Novi Sad: Zavod za ravnopravnost polova.
- (4) Blagojević Marina (1998) (prir.) *Ka vidljivoj ženskoj istoriji: Ženski pokret u Beogradu 90-tih*, Beograd: Centar za ženske studije.
- (5) Blagojević Marina (2008a) (ur.) *Seoske ženske organizacije u Vojvodini: 'Međutim, meni se najviše sviđa što pokušavamo da uradimo nešto dobro*, Novi Sad: Zavod za ravnopravnost polova.
- (6) Blagojević Marina (2008b) *Ženske seoske organizacije u Vojvodini: staranje o sebi, o drugima, o zajednici*, u: Blagojević Marina (ur.) *Seoske ženske organizacije u Vojvodini: 'Međutim, meni se najviše sviđa što pokušavamo da uradimo nešto dobro*, Novi Sad: Zavod za ravnopravnost polova.
- (7) Hughson Marina (2015) *Poluperiferija i rod: pobuna konteksta*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
- (8) Sekulić N. (2012) *Rodna ravnopravnost u lokalnoj zajednici – neka pitanja o političkoj transformaciji Srbije danas*, u: Mina Petrović (ur.) *Glodalnost transformacijskih procesa u Srbiji*, Beograd: ISI FF i Čigoja Štampa.
- (9) Stojaković (2008) - *Domaća radinost i angažovanje žena u Vojvodini krajem 19. i početkom 20. veka*, u: Blagojević Marina (ur.) *Seoske ženske organizacije u Vojvodini: 'Međutim, meni se najviše sviđa što pokušavamo da uradimo nešto dobro*, Novi Sad: Zavod za ravnopravnost polova

CONTEXTUALIZATION OF GENDER EQUALITY POLICIES AND LOCAL DEVELOPMENT: AN EXAMPLE OF GOOD P RACTICE IN VOJVODINA

Starting with the assumption that production of relevant knowledge in social sciences supports empowerment, consciousness raising, social inclusion and promotion of positive social change, the author of this text claims that public policies in any domain, as well as in domain of gender

equality, need proper contextualization in order to be successful. That means that any meaningful intervention into the social reality needs to productively connect relevant knowledge and relevant experience. That kind of approach is beyond normative approach which at the moment dominates at the semiperiphery, and which produces chronic "problem of the implementation" of gender policies. The author claims that it is in fact euphemism for the real problem, which is "inadequate contextualization". However, contextualization has two sides: one is the contextualization into the society, and the other one is proper contextualization within "the gender policy field", which has its own development. Strategic thinking about social policies includes also the analysis of public policies and understanding of the continuity of policy interventions in a given field. The author defines "the gender policy field" on the basis of large comparative study (12 countries in 10 years) which explains the very logic of the development of this field. In the second part of the text, the author is focused on a concrete example of the introduction of gender equality policies in rural areas of Vojvodina. As someone who was directly included into the major steps of the development of the policies, the author exhibits an insider's view of how the process was developed and what are the new possibilities. The author is advocating networking strategies and usage of ICTs (Resource/Information center which is being developed) to speed up the process of social learning and support knowledge sharing and dissemination of the lessons learned.

KEY WORDS: gender / local development / rural women / gender policies / contextual analysis / Vojvodina / semiperiphery